

Uldericus Veridicus,

SIVE

De Statu Ecclesiæ *Scoticanae*

DIALOGUS:

INTER

Uldericum Helvetium Basileensem à
Peregrinatione recens reducem.

ET

Fridericum Concivem.

Eleutheropoli Natolia

Excudebat Calabrichus Neapolitanus.

1657.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

1925

Dialogi de Statu Ecclesiæ Scoticanæ.

Pars Prior.

Redericus. Tene jam tandem, desideratissime *Ulderice*, non tantum vivum & reducem in patriam; sed etiam sanum ac incolumem amplector: certe hic dies mihi sælicissimus illuxit, quem posthac pro altero natali sim habiturus?

Uldericus. Quo te abripuit, cordatissime virorum, nimius ille tuus in amiculum affectus, mihi multis indiciiis antea testatissimus; sed hoc præsentis adeo conspicuus, ut inter rara hujus tam ferrei sæculi exempla veniat numerandum? *Fred.* Sed, ne in totum tam diutinâ absentia te caruisse videar, age, repetitâ ordine peregrinationis tuæ ratione, effice ut me semper itineris comitem habuisse intelligas, cum eosdem affectus induere conspexeris, quos tute ipse sensisti cum iis movere. *Uld.* Infiniti laboris res esset, ac nescio an conveniret tua seria curarum nugis remorari. *Fred.* Recte quidem: Neq; ego aliter horas meas collocari velim quam vel ut aliis profim, vel ut illi mihi. *Uld.* Quid rerum per orbem gereretur ne inquisivi quidem, qui in remotissimo terræ angulo ita delitui, ut de Ecclesiæ in eo statu tantum sollicitus nihil alia curarim. *Fred.* Beatam illam insulam intelligis, quæ Cæli licet clementiâ & lætitiâ soli multis cedat regionibus, veris tamen & ad æternam illam felicitatem ducentibus divitiis abundantissima est. *Uld.* Capis. *Fred.* Ergo tu non modio neque trimodio sed ipso horreo effunde, quæcunq; ad notitiam, & emolumentum nostrum faciunt. *Uld.* Quale onus, imponis, cui nec robustiores humeri sufficerent, nec tempus commodius, nedum mei; maxime cum de itinere lassus domum ad curandum corpusculum eundem censeam. *Fred.* Ignosce quæso: cum enim aspectu & amplexu tuo satiari non possum, etiam quæ tuæ necessitatis & officii mei fuerunt, oblitus sum: Sed

adventoriâ te excipiam, ubi tenuitatem convivii, tuâ narrati-
onis jucunditate condiemus, neq; diu distinebo. *Uld.* Video
tibi obtemperandum. *Fred.* Interim dum prandiolum para-
tur, quid de Ecclesiâ illâ ejusque pastoribus sentias, fac au-
diam. *Uld.* In Ecclesiâ illâ nulla vox insonuit nisi unci illius
pastoris animarum: Regimen autem quale ipse exercendum
per Apostolos tradidit, is vero vigor disciplinæ qui ab aliis ex-
peti sorte potest, at non expectari. *Fred.* O fortunatos ni-
mium sua si bona norint! *Uld.* Verè istuc: sed nihil omni ex
parte beatum. Quamvis enim sunt ex verbi præconibus viri
omnigenâ eruditione, multiplici experienciâ, ac non larvatâ
istâ, sed solidâ & succi plenâ pietate magni & venerabiles; Ir-
repperunt tamen quidam qui remis primum admoti, nihil prius
aut antiquius vectorum salute, & naviculæ incolumitate præ-
tenderunt: brevi tamen sive imperitiâ sive gubernandi cupidi-
tate iis scopulis ratem alliserunt, quibus nulla unquam vi aut
consilio humano eripi potuit; ac nisi præsentissimus Deus ipse
subvenisset, periisset illico quæ in hoc mundi salo jactatur præ-
tiosissima Christi cymba. *Fred.* Sed unde factum ut laudatissi-
mi illi viri non vigilantius prospexerint ne quid detrimenti
caperet Ecclesia? *Uld.* Imposuit illa piarum mentium victrix
simulatio: Cum enim alios de suo sensu metirentur, eundem
candorem quem omnibus exhibebant, etiam ab omnibus expe-
ctabant, maxime fratribus, quibus omnia videri volebant ster-
corea cum Christi gloriâ comparata: Nec aliter unquam capi
potuerunt nisi suâ bonitate. Præterea, quod de febris hecticâ
Medicorum sciscunt filij, initio nimirum omnium morbo-
rum difficillimè sciri, facillimè curari; postea vero fa-
cillimè sciri, difficillimè curari: idem tu de hoc malo senseris.
Fred. Vincor vero: Sed, O duricordes liberos qui tot lachry-
mas, tot gemitus matri pepererunt! *Uld.* Imo, ne nescias
se solos dilectos matri, eam alteri nemini utpote vel indigno,
vel desertori mammas porrigere. *Fred.* Mirum ni & se solos
ad Ministerium judicent adiscendos. *Uld.* Imo hic Mono-
polium instituerunt, impuros mysteriorum contaminatores,
nisi accepto ab ipsis lixivio manus laverint, ad hæc sacra acce-
dere pro autoritate suâ Nolunt, prohibent. *Fred.* At quid si
iis dotibus sit instructus aliquis, quas in hominē ad sacrosan-
ctum illud munus vocando requirit Apostolus. *Uld.* Sit licet
ætare

ætate satis maturâ, precibus assiduâs Deum fatiget, jejuniis etiam corpusculum maceret, in omni literarum genere versatissimus, neque in vitâ inveniat ipse Momus quod reprehendat, non autem eorum judicio accedit, indignus plane est qui admittatur; & jam receptus omnibus his dotibus onustus de sede sua deturbandus est. *Fred.* At si quis sententiam suam iis mancipaverit quo loco habetur. *Uld.* Hic etsi Ephebus, qui nec nare nec literas didicit, Musis vel invitis vel iratis natus, Sacra volumina nunquam tota perlegerit, & ab omni humaniorum studiorum cultu adeo alienus, ut si hæc peste laborarent nihil ipsi ab iis esset metuendum; animo tamen sit præfracto & contumaci, idoneus statim invenitur, qui numerosissimo quantumvis gregi præficiatur omnibus Parochis reclamantibus. *F.* Hæccine ab iis fieri qui purioris Religionis restauratores audire cupiunt? *V.* Ejusmodi quidem hæc esse confiteor ut à nullo etiam vulgatissimo rumore fidem meam expugnari passus fuisset; nisi mihi visa sæpius, certa, comperta. Non verear fidenter certe, sed cum sensu doloris memorare. *F.* Bone Deus! In quæ nos tempora reservasti? *V.* Magis inhorresceres, si quæ illi longe magis incredibilia designarint referrem. *F.* Etiamne amplius? *V.* Vero amplius, sed infandum ne jubeas renovare dolorem. *F.* Imo interest hæc non ignorari; Dabis Basilææ tuæ, dabis Helvetiis & toti orbi reformato, ne paucorum, vel errorem, vel crimen universi luant, ut taceam fidos illos Christi servos quibus tam grave certamen incumbit, quorum sudores abstergendos Agonothetæ Christo ardentibus nostris & ex animo fufis votis studio non interrupto commendare tenemur, dabis hoc saltem si non amicitia nostræ at importunitati meæ ne quicquam celes etiam silentii sipario tecturum quæ minus ex usu videbuntur. *V.* Vicisti tu quidem firmissimum tacendi propositum. Ast videsis ad quos me sermones pertrahas, quos forte multa nocte obrui potius, melius foret. *F.* Absit ut vel Dominum Jesum, vel ejus Apostolos à similibus nobis cavendum male præmonuisse putes, quæ vel facta dolemus, vel futura non dubitamus. *V.* Ne ulterius quæraris paucis absolvam. Si quis extra eorum societatem in peccatum aliquod inciderit vapulabunt etiam alii, & hic, tanquam Christiani nominis deonestamentum, pro *Maligno* habendus. *F.* Licet resipiscat. *V.* Ille! qui ne potest quidem restitui.

F. Nullane datur ad salutem via? *V.* Datur unica & expedita, si nimirum sprete Synodorum autoritate ab illis acceptus, eorum cœtibus sit adjunctus. *F.* Non illi etiam peccant? *V.* Cespitant aliquando & quibusdam in hac carnis infirmitate nævuli aliquot adherent; verum hominibus profanis non inquirendum in Sanctorum mores. *F.* Etiam si dedecorosi. *V.* Cavē hoc dicas, quæ enim in aliis sunt scelera vel flumine, vel flammis pianda, in his non nisi leviculi errores sunt. *F.* At à mendacio abhorrent & calumniâ, Deo plena & igne cœlesti calientia pectora. *V.* Certò, nulli fortius, nec majore cum artificio in fratres immeritos intorquent spicula: Mendacium autem in subsidium advocare, si quando postulet glorioſa causa quam illi sustinent adeo non illicitum ostendunt, ut non tam infrequens evaserit primi nominis inter eos, & pretiosissimis viris. *F.* Sed de eorum regimine Ecclesiastico nihil audiivi. *V.* Moliti quidem sunt Regnum cui par nunquam, aut secundum, inter natos homines extitit. *F.* Quibus artibus? *V.* Novis & incognitis. Pars enim erecto tribunali, quod vel Papæ formidandum, id curabant ne ex Theologiæ candidatis, eximius (nec ipsis nescientibus) dotibus locupletatus (quem unanimi consensu fere omnes, sane optimi ex grege votis ardentibus deposcebant ut sibi in Domino præſſet, & qui à Presbyterio, ad quod solum spectabat negotium, post accuratum vitæ & doctrinæ factum examen solenniter more vere Apostolico renunciatus minister illius gregis) vel ad exercitium officii, vel usum beneficii admitteretur nisi eorum suffragiis manu testatis. Alij vero qui se pro deputatis Ecclesiæ perpetuis haberi volebant, à quibus solis tanquam veris medicis prospiciendum esset de suborientibus morbis, id unum agebant, ut quos vellent, sub purgationis nomine tanquam excrementa & nocivos corpori humores de cœtu ministrorum deicerent. Atque ita dum nemo nisi istis approbantibus admitteretur, hi quos visum esset ejicerent, ipsi tuto & in solidum dominarentur in clerum Christi sanguine partum: Sed pro ineffabili suâ benignitate intercessit Dominus. *F.* Animam reddidisti. Habentne multos sequaces? *V.* Habent nonnullos, & ex iis quosdam, nec malos, nec obscuros. *F.* Quomodo hos ceperunt. *V.* Ingeniosi homines, & omni genere armorum instructissimi, quibus nec ipse *Vulcanus* æquiparandus, *Demetrius* ille

Polyorctes

Polyorcestes ipsis collatus pene nullus, quique vel ipsos superent Jesuitas, nisi in eodem ludo doctos esse dicas. *F.* Imo gravissimè suspicor non alienos esse patres istos ab eorum consiliis. *V.* Suspicio non levis. Verum ejusmodi tum sint, num mirum si & illiciant & detineant? Et ut modi quo progrediuntur non sis penitus ignarus, sic habe. Curiosa sedulitate rimantur quid alii agant omnes qui ab iis diversa sentiunt sive domi, sive foras. *V.* Domi? *F.* Etiam cum uxore, liberis, famulis, an efficax imprimis sit oratio & ad ædificationem facta. Quomodo se gerant cum grege maxime in convivii (ut plurima præteream quæ longum esset referre) & quæcunque ad rem suam deorqueri possunt, reponunt donec se offerat occasio. *F.* Tantumne illis est otii, aliena ut curent? *V.* Quasi non hoc esset inter negotia primarium. Deinde si ædes alicujus præsertim divitis accesserint qui sub alio est pastore, tentant eum quo sit in suum inspectorem affectu; si maligno frigidam suffundunt; si æquo et bono obliquè & per ambages petunt, ut etiam interdum laudent frigidè, nec facile adveras quo tendant. Longe felicissimus cum scæminis successus, & beata messis. Nec infeliciter res geritur cum paedagogis, & iis quos Sacellan os vocat. Hos oratione vivulâ venustulâ delinitos & magnificis promissis oneratos plene suos faciunt, & sunt quidem in quærendis juvenibus artifices plæbe admirandi. *F.* Arguunt hæc quidem homines versutos et versatili ingenio: Sed quid ad summam rei si evertatur unus, alter partibus adjungatur? *V.* multum omnino. Ita enim vires suas augent, aliorum enervant: Sed quo sibi contra sentientes universos, & quam tuentur causam simul prosternant, machinam adhibent modis omnibus formidabilem. *F.* Quam quæso? *V.* Promotionem cursus defectionis appellant. *F.* Amabo te iste cursus defectionis quid est? Num papismus. *V.* Non. *F.* An Episcopismus? *V.* Minime. *F.* An Arminianismus, &c. *V.* nihil tale. *F.* Tum isti quos cursus tam detestandi promotores dicunt, an fidem deseruerunt? An Scripturas oppugnaverunt? an a fædere desciverunt? an denique Ecclesiasticæ disciplinæ nervos inciderunt? *V.* Nihil horum. *F.* mira res, ego certe (ut innuebam) definiri mihi percuperem, quid sit ille cursus propter quem ejus promotores odiosi redduntur, & cur facta sit ista machina adeo terribilis, si Provectores isti rectè de fide sentiant,

tiant, & cultu divino, nec vita descendat a professione. *V.* Licet nec Aristotelem nec Scholasticorum acutissimum, ejus definitionem tradere si viverent, posse putem, nedum me qui in isti usmodi plene hospes sum: illud tamen persuasissimum habeto, hoc ariete multorum animos expugnatos nec paucorum labefactaram constantiam. *F.* Audivisti saltem quid per hoc crimen quod tantopere exaggerant, intelligant illi ipsi qui insectantur. *V.* Quantum quidem, studio etiam & diligentia adhibita, discere potueram, inde orti clamores quod maxima pars ministrorum, cum de publicis ordinum consiliis interrogarentur, ea (rebus ita flagitantibus) assensu suo comprobarent. *F.* Quid aliud fieri debuit aut expectari potuit a fidelibus Christi servis, ad quos maxime spectat ut quæ sunt Cæsaris, dentur Cæsari? ipse tu nondum perigrinator satis nostri, tristi & animos percellente fama, ad nos delatum esse dominaturientes (ut ita dicam) in eâ ecclesiâ presbyteros eo prorsus processisse ut excusso subjectionis jugo, & arrepto reipublicæ clavo, omnia ad lubitum sum moderarentur; Nihil a sanctioris consilii senatu, nihil a regni ordinibus statui, quod ratum foret, potuisse, nisi eis volentibus, jubentibus: Non miles conscribi, nec bellum geri, nec Tribunus legioni, nec Optio manipulo, absque eorum nutu præesse. *V.* Quid ni noverim qui non sine summo mærore meo, & lachrymis propemodum sanguineis recordor illustriss. summa spe & eruditione dominum *D.* Hassiæ Landgravium eo se maxime perpulsum causatum esse, ut nobis (i.e. quidem pro dolor! ipsa veritate) desertis in papistarum castra transfiret quod istius insulæ ministri (quam fortunatam nuncupasti, & ubi reformatam religionem, commodissimum sibi hospitium delegisse ipse semel autumabat) nihil præter fædam ac abominandam in principes & summum magistratum rebellionem spirarent, meditarentur; ac agerent. *F.* Quam dira convicia nobis musitanda! vel reluctante stomacho concoquenda. Nimirum professionem nostram esse meram & puram putam perfidiam, illos vero mystas perduellionum Patriarchas ipsum rerum ordinem evertere conari: Sed Deo Opt. Max. habentur gratiæ qui nominis sui gloriam vindicavit, laborantis Ecclesiæ famæ consuluit, hostium etiam infensissimorum ora obturavit, & universo orbi terrarum ostendit servos illos tantopere flagellatos decori

decori non dedecori esse Evangelio. Interea cuperem ut paulo plenius edideras, quænam illa fuerant publica consilia quæ suo assensu firmarunt Domini Jesu Christi famuli. *V.* Postquam in fuso fugatoque numeroso exercitu plerisque; vel captis vel ad internecionem deletis charissima patria ad summas redacta esset angustias, victor occupatis florentissimis totius gentis agris pro arbitrio suo imperitaret, nihil virium aut spei bonæ si non in proditiis, certe perditis & domitis copiis, conventus ordinum ne omnino officium destituisse viderentur, habitâ de rei summâ deliberatione cernunt Ecclesiæ delegatos, qui in eadem tum cum ipsis ordinibus urbe sedebant, adeundos ut tantæ quod instabat molis opus non temere sed salvâ conscientia aggrederentur. Responderunt delegati consulti Quæstioni propositæ (*Quorum operâ iis tali rerum statu uti fas esse ad patriam vix animam agentem defendendam & in integrum restituendam*) Putare se quidem tum ex lege naturali tum divinâ, omnium qui arma ferre possunt auxilium adhibendum. Nolle se præscribere illis quæ alterius forti ipsorum prudentiæ relinquenda. Sperare interim ac monere ne quenquam apertum veritatis hostem aut flagitiosum vel ad munus vel ad militiam acceptarent, modo metuerent iram Dei in seipso & magnos suos conatus provocare. Ad se vero quod attinet (nec aliud fratrum suorum nomine qui secum sentiant polliceri) prout fideles & subditos & verbi ministros decet, nullum tempus ab iis intermissum iri, quin precibus tum publicis tum privatis Deum adirent ut eorum consiliis & exercitiis adesse & præesse velit ad sui nominis gloriam, Regis honorem, Patriæ liberationem & omnium solamen. *F.* Et hæc Subditis, Christianis, verbi prædicatoribus, & quod familiam ducit Depositariis ac Promis Conditiis Sanctitatis displicuerunt. *V.* Quanto magis mirarere si scires (quod propemodum sum oblitus) non nisi sero & pene coactos ordines hæc consilia suscepisse. *F.* Hoc doceas. *V.* Acceptâ ut dixi tristissimâ clade ne sibi, ne patriæ, tempore tam difficili deesse viderentur in plagâ regionis occidentali, quæ adhuc ab incursionibus libera erat, ære & sumptu publico militem imperarunt; Cum autem convenissent copiarum non contemnendæ, quæque si cum reliquiis dissipati exercitus junctis armis tum naturæ, tum religioni debitam operam suam adhibuissent, fide simul & indu-

firia inter se certantibus utriusq; lætissimum, Deo secundante, successum promittebant; Nunciatum est nihil minus metuentibus copiarum istarum Tribunos ac inferiorum ordinum ductores, pertractis etiam qui sub signis erant militibus ad factionem suam, secessionem ab aliis omnibus moliri. Tunc undiq; malis obfessi ordines, repetitis blanditiis ac precibus quæ vel laxa flexissent, ad Communis causæ defensionem eos non semel invitarunt: Verum illi, tanquam alterius Reip. cives, imo velut Domini & legislatores, responderunt, Sibi patriam, sibi Religionem Curæ fore; Nolle se arma sua tam fædo sodalicio pollueri, suis dextris & virtute, cui omnia essent pervia, Deo suam gloriam, Religioni suum decus, patriæ suam libertatem, fidelibus in terra sua bona restitutos. *F.* Audax facinus, & cui vix ullum in historiarum monumentis extat aut par aut simile. *V.* Nec tam infausum incipitum lationem habuit exitum. Viros enim fortissimos & iam victores tanquam levi brachio debellandos aggressi, adeo miseris modis excepti sunt, ut partim cæsi, partim vulnerati, partim capti, certe usq; adeo fracti ac contriti ut nunquam postea se in campis ostendere sint ausi. *F.* Iustissimâ Nemessi. *V.* Neq; ego forte magnopere repugnarem, nisi horum casus fuisset patriæ damnosissimus. Tantum enim sanguinis in primo conflictu amiserat, ut secundum hoc vulnus pene exanguem reddiderit, exposito penitus populosissimo pariter ac felicissimo totius gentis solo misericordiae Victoris, ac non tantum his qui ex Cisfluviana regione laribus propriis sedibusq; relictis illuc sicut ad asylum confugerant, sed & qui in Transfluviana debebant velut in cavâ conclusi. *F.* Mirerriman sortem! *V.* Sed quod, licet in se sit accerbissima, accerbissem longe fecit, est fratrum, qui in alios tantopere velut desertores insurgunt, actiosa accessio. *F.* Villane illorum hic partes? *V.* Imo non consensu modo, sed & autoribus: ut credi par est ac impulsoribus secessio hæc feralis attentata, ut inde secuta ruina, & quæ postea evenerunt mala eorum rationibus numeranda veniant. *F.* Ne homines sunt rerum suarum consultissimi, qui ea quorum ipsi rei sunt aliis imputant. *V.* Sed ne diutius te differam. Cum ad extrema devenimus esset nec aliud quid restaret, tum demum ad ea consilia de quibus dixi descenderunt Ordines, & propositæ quæstioni quod memoravi.

memoravi responsum ab Ecclesiæ tum deputatis retulerunt. Hinc illæ lachrymæ. *F.* Verum solane hæc fuerunt quæ vocant publica consilia? *V.* Recte mones. Interjectis aliquot mensibus ominosa ac intempestiva lis orta est de iis qui ad Publica Regni munera capiendæ essent recipiendi, & cum hinc inde incalcerent animi rem ad Ecclesiæ delegatos detulerunt qui si non idem plane simillimum & per omnia congruens priori dederunt responsum. Nec præter hæc novi quæ alia velint publica consilia, aut quid aliud intelligant per tam monstruosum, lemuribus ipsis & lamiis terribile nomen (quod sane convenientissimum posthac fuerit quietandis morosis infantulis dum illos in cunis matres & nutrices agitant) præter his, cum reverentiâ & submissione requisitis, datum responsum. *F.* O quam suræ nos nubes aut tenebræ potius obtexerunt hactenus! Benedictus sit Deus qui hanc tibi mentem, ut de itinere cogitares, inspiravit; & te felicem qui nullâ summum aut periculorum habitâ ratione peregrinationem occeperis feliciorum; quod quem tot annis absentem velut mortuum deservimus, sanus & salvus ad tuos fueris reversus: felicissimum quod nec oleum nec operam perdideris; at, magnò super omnia felicitati cumulo per te superaddito, quod veritas, quæ velut in puteo abdita latebat, jam sese aperiat & lucem intueatur, quodq; calamitosa innocentia tamdiu, violentâ calumniarum inundatione, propemodum obruta tandem enataverit, & reddita tranquillitate nativâ suâ pulchritudine eniteat; Ut nihil dubitem ipsos etiam Jesuitas linguis suis in futurum temperantius usuros, ac fratres Lutheranos non tam faciles aures præbituros. *V.* Pluris ego meos faciam quam Herculis labores, si ex iis quidquam quod ad Dei gloriam, Ecclesiæ emolumentum, innocentie vindicationem faciat, redundarit. Verum, tu vir Reverende, ex *Frederico* factus es *Lucullus* & mihi prandium apud Apollinem curas. *F.* Imo tu mihi instruxisti quam opiparum. Heus puer sternito mensam; vide enim me tibi tradidisse. *V.* Minime sane: Sed recula & necessitudines domesticæ urgent ut eas aliquando revisam. Neq; tu ipse vacuus affectibus humanis. Quia tamen video te motum meis hæc sermonibus. *F.* Mirifice. *V.* Ideo de paucis interroganti strictim respondebo, quæ dum illic hærerem observavi. *F.* Bebis. *V.* Primo mirari satis non potui, quod qui

semel in istam societatem adoptatus fuerit, adeo a nativâ suâ humanitate, & illâ dulci morum suavitate discederet ut plane alius videretur; excutiuntur omnia vincula, ut non firma factis duret etiam inter virum & uxorem, aut inter parentes & liberos concordia. *F.* Quid audio? quænam hæc Metamorphosis? *V.* Et quod miraculum auget, adeo firmiter sibi invicem agglutinantur ut una omnium sit causa: vel solo aspectu suos ab aliis discernunt ut verisimile sit eos ejusmodi verbum habere, quale architectis quibusdam memoratur. *F.* Quod genus hoc hominum? *V.* Observavi deinde licet nullum non movent lapidem ad numerum suum ampliandum, non ita multum tamen promoverint. Mare & aridum circumjerunt, fidem populi non sui adversus proprium pastorem sollicitant, de umbone contra publicorum consiliorum assertores, velut corruptores detonuerunt, Jejuniâ separata instituerunt, ab Ecclesiâ instituta rejecerunt, copias suas magno fastu nominibus etiam editis lustrarunt, præla vexarunt, & quod caput, SACRAMEN tum vel in pompam theatricam vel opus operatum converterunt. *F.* Horrendum dictum! *V.* factum magis: facta sunt tamen hæc. Cum enim in Ecclesiâ, cui aliquis eorum præest, Sacra cæna administranda venit, morienture tamen qui sunt in longinquis regni regionibus: Ad præstitutum diem adsunt ex diversis plagis qui pretiosissimi haberi cupiunt, Nec Minister unus aut alter sed plures, imprimis quidam qui inter eos eminent opinione sanctitatis & donis. Cum ad rem ipsam ventum est maxima pars eorum ad quos beneficium pertinet tanquam Semi-Moscovitæ excluduntur; Suis autem cujuscunque; demum parochiæ, tanquam veris Dei filiis cibis illis caelestis distribuitur. Tot illic habentur conciones, quot in nulla unquam antea Ecclesiâ tam brevi tempore. *F.* Mitte conciones. Ego profecto verbum Dei maximè prædicatum salutare illud medium esse credo, per quod & ingeneratur fides & roboratur. *V.* Idem & ego: Sed cujus vis omnis à Dei benedictione expectanda, neque in Ecclesiâ recte constituta, præter cum salutari fructu receptum morem, motu solum & spiritu privato, quasi in opprobrium aliorum istiusmodi singularitas affectanda. *F.* Do manus: Sed quis demum tantorum conatuum eventus? *V.* Quamvis, ut vides, nihil intentatum reliquerunt, effusa tamen est Dei

Opt. Max. in eam, quantumvis afflictam, Ecclesiam benignitas, ut longe maxima Ministrorum pars (præsertim, quod notandum, qui ætate, prudentiâ, Ecclesiastici apud eos status à prima Reformatione, cognitione, doctrinâ cum verâ pietate conjunctâ excellent; quique jampridem sortem simul & fidelem operam Matri & Domino Jesui Christo contra grassatores navarunt) immota perfluerit. Tanta vero professorum copia quæ adversus Matrem suam ejusque curias, cultum & observantiam debitam illibatam retinent, ut cum his collati illi qui dissentiunt nullum locum impleant. *F.* Magna quidem & prædicanda benignitas! Verum an adeo sarta tecta perdurat illa fraternitatis confederatio, ut nullam rimam admittat. *V.* Syncretismum quidem inierunt, omnem operam studium, & industriam adhibuerunt quo inviolabilis esset & maneret. Atque si quicquam ab Ecclesiæ libertatis ac officij Magistratus vindicibus vel attentari subodorarentur, quod parum ipsis commodum sentirent, nulla mora agminatim undique confluerunt, & seculitate fornicarum omnem ac apum superante consentientibus votis in id incubierunt ne ullum ab ijs operæ pretium fieri posset. Non tamen vel sagacitate nimia, vel diligentia indefessa prædentissimi illi homines perfecerunt, quin inter ipsos dissidia suppullarent. *F.* Et quomodo stabilis aut firma pax inter illos esse poterit, qui famam suam tantâ in augustissimam parentem impietate commacularunt. Quænam vero ista dissidia? *V.* Sunt quidam qui se non tantum ab eorum sed omni plane cœtu se divulserunt: Sunt qui visceribus societatis solos nec alios amplectendos judicant, qui non tantum ipsi certi sunt de gratiæ in sese operantis efficaciâ, sed & signis ~~hæc~~ irrefragabilibus eam ijs qui sunt exercitatis piisque sensibus ostendere possunt: atque horum tantum liberos sacro lavacro tingendos. *F.* Utpote solos fœderatos? Durissimam eorum sortem qui in istâ Ecclesiâ non sint ex eorum cœtu. Ast an multorum hæc mens? *V.* Imo ne saniorum quidem. *F.* Quorum maximè? *V.* Nimirum eorum quorum adhuc tincta lanugine mala. *F.* Sunt ergo in ea gentē Alcibiades etiam Ecclesiastici. *V.* Utinam nunquam fuissent vel Theones vel Catiligæ. Non adeo tamen se diffudit hoc virus. Nam qui usu rerum inter eos, & residuo in verè aureum illud Ecclesiæ regimen affectu

præstant molliores longe. *F.* Vel hoc nunc spem facit defecturam aliquando hanc tempestatem, & operam tandem tranquillitatem isti Ecclesiæ redditurum iri. *Nō* Facit, Impremis cum ex omnibus qui se opposuerunt Ecclesiæ matris sanctionibus ne decem quidem inveniri queant, qui cum ante annos non ita multos refloresceret inter eos Reformatio ullo munere Ecclesiastico fungerentur. *F.* Sunt quidem quæ ex te audiui cedro digna. At ea me summo opere affecerunt; Primo, Quod non solum longe maxima pars Ministrorum, & populi afflictam nunquam & vexatam matrem deseruerint: Sed quod ætate, autoritate, eruditione, pietate præcellentiores aliis vitam præverint ne languescerent. Deinde, Quod in oppositione fervidissimi & sonis & rerum illie Ecclesiasticarum ignari sint. Denique, Quod viri ex dissentientibus, modis omnibus præferendi moderatiora consilia prosequenda censeant. De ijs autem qui in pertinaciâ sua obdurescentes in novos subinde errores prolapsi sunt, nihil dicam. Illud certum si semel transilieris lineam, quicquid ultra est infinitum est. Non violentius ruptis aggeribus feruntur aquæ, quam qui præscriptos à Christo limites transgredi semel non verentur, non erubescunt. Nullus exinde modus aut mensura, hoc uno absurdo commisso, quæ non sequentur? Tremendo siquidem iusti Dei iudicio sit, ut qui quæ summis votis optanda forent, etiam oblata non amplectuntur, sibi relictæ in cogitationibus suis evanescaht. *V.* Neque alias fortasse illustrius documentum dederunt mortalibus ulli, quam illi ipsi de quibus nobis sermo, qui, tot sudoribus, tanto temporis, æris, imo sanguinis impendio, Synodorum in istâ Ecclesiâ à cordatissimâ gente redemptam libertatem conculcarunt, in earum se locum suffragantur, & quamvis glaucoma decipit volentium oculis offuderint, cum nihil nisi liberam & legitimam Synodum ingeminarent: Indubitatum tamen huc eorum cogitationes omnes collimasse, ut vastam plane ac ilimitatam quidvis in quosvis statuendi licentiam semel excitatam statuminarent. *F.* Mellitissime *Ulderico* dabis hanc veniam non ulteriorem tibi molestiam hoc congressu creaturo. Qui Ecclesiæ iura tuerentur quâ conditione sunt? *V.* Tolerabilis nec contemnenda admodum est, quæ absque aliorum non satis ami-

amicâ villicatione lætior etiam fuisset. *F.* Quis dum?
V. Qui jam rerum in istâ insulâ potiuntur. His qui ad res
sacras tractandas sunt recens admoti, & Presbyterii cui
subsunt testimoniis instructi, modo pacatè & tranquillè
vivendi propositum profiteantur, (quod vel imprimis est
praconum verbi) non gravati quæ ad focum & farinam fa-
ciunt, concesserunt, ut & peregrinanti illic Ecclesiæ non
incommodum hospitium. *F.* Ubi quæso si non hic affulget
divina benignitas plenè & parè radiis? *V.* Merito tu hoc
agnoscis. Unus est enim ille misericordiarum pater ac
Dom. noster Jesus Christus, qui eorum corda sic emollie-
runt, sic inflexerunt, ut cum acerba ac duriora quæque
metuerentur, de mitibus & mansuetioribus rationibus ca-
pessendis cogitarent, ante meum ex insula discessum.
F. Nihil desideratius, nihil jucundius. *V.* Neque hic sta-
tuos confido (qua sunt humanitate) sed ulterius progres-
suros, plura etiam ac majora largituros. *F.* Faxit Deus
Opt. Max. utque quodcumque optent illi fideles Christi
famuli, optatum ferant. *V.* Bene ominare, sed quousque
protrahetur colloquium? Insatiabilis tu quidem curiositatis
gurgis. *F.* Ut verum fatear excitatum ego sentio non
sedatum appetitum. Verum ne malum nomen sim, quam-
vis iavittissimus cesso. Nunc actis Domino gratias, sobriè
& hilariter appositis utamur. *V.* Fiat. *F.* Eheu! jamne
abis & vale mihi dicendum? *V.* Quasi propitio numine
non essem te propediem visurus. *F.* Jam recreas. Vale
dulcissime *Ulderico*. *V.* Et tu multum colende *Frede-
rice*.

Dialogi de Statu Ecclesiæ Scoticanæ.

Pars Posterior.

Uldericum. Quanto desiderio teneor Uldericum nostrum novis amplexibus constringere, vel hoc nomine ut plura de ista Ecclesiâ, cujus ille in me tantum excitavit affectum, ab ipso qui pene solus quid annis hisce præterlapsis inter eos actitatum sit penitus intelligit, instrui & edoceri possim. Heus *Eustathi*. *Eust.* Adsum, impera. *Fred.* Abi & me Uldericum expectare nunciato. *Eust.* Quem ut diei tempus est, jamjam adfuturum novi. *Fred.* Responsor. *Uld.* Audione ego subitomachantem *Fredericum* quem in iram nunquam antea erupisse compertum habeo? *Fred.* At eccum quem volebam, comprimam me. Licet tardius veneris, integrum enim sæculum elapsum videtur postquam te vidi, gratissimus tamen advenis. *Uld.* Multa tu condēs sæcula, si ex solo triduo aut quadriduo constiterit. *Fred.* Mitte ista & quis Ecclesiæ istius status plenius ediffere, rem non mihi soli sed Ecclesiis nostris universis, ac reformato orbi non gratam magis quam utilem facturū. *Uld.* At de iis quæ nuperrimè apud eos acciderunt quid me consulis? Qui tot jam mensibus terris jactatus & undis, vix tandem meis redditus nondum adhuc liberiorē aeris patrij haustum attraxi. Satiū esset me ista ex te audire ad quem quicumque huc commeant primum aditum faciunt, ut nihil esse possit quod istic evenerit, quin tu tam sedulus inquisitor abunde nōris. *Fred.* Certè in tanta locorum intercapedine, nec frequenti inter gentes commercio, raro & rari ad nos accedunt, à quibus præter incertos rumores nihil habebis. In genere quidem homines aiunt quos-

quosdam, & maxime juvenes, miras turbas eicere, & in igne quem ipsi excelsarunt delictari, ut de fervore quidquam remittere nolint. At tu pro eâ quæ tibi cum magnis illis viris quos laudasti interessit, necessitudine non poteris nescire quæ sit illis rerum conditio, cum omnem horum amplexuri opportunitatem, pro eo quo inflammantur divinæ gloriæ Zelo, ut nihil te lateat, vel quod ad tuam eruditionem, vel Christi Ecclesiæ laborantis commodum spectare videatur. Itaque missis ambagibus si quid habes candidus imperti. *Uld.* Mirus homo es, & in hac unâ re curiosus. *Fred.* Christi est non mea. *Uld.* Ego ne me tui questionibus amplius obtundas, ac ingrata huic disputationi, prolixæ saltem, finem imponas, ad meas manus perperam confiteor scedulam per viros non pietate quam doctrinâ minus claros, in qua fratrum eorum ingenium ita graphice depingitur, ut de eorum indole nihil ultra quarendum putem. *Fred.* Fac videam. *Uld.* Apud me non est; sed si quid exquiras verè & candidè tibi aperiâ quod scio, neq; de sensu detraham quidquam, prout à viris summis traditum est referam. *Fred.* Cum aliud obtinere nequeam necesse est ut acquiescam; Itaque à te informari peto: An illi tam sancti eo sint ingenio ut civilibus se implicent negotiis? *Uld.* Indubitatâ experienciâ plus quam notum eos in ultimâ insulæ regione ubicunque eorum potentia prævaluit, strenuè se rebus civilibus immiscuisse, & in plaga insulæ australi secretis suis molitionibus aliquid ausos, ut in memoriam non revocent illud Pauli, *Ambitiose contentatis quieti esse & res vestras agere*; Nec illud Petri, *Ne quisquam vestrum malo afficiatur ut alienarum rerum insisteret*. *Fred.* Et certe qui ejusmodi sint ingenio facile spargent dissidia inter fratres. *Uld.* Maximè, ut meritissimè iis annumerandi sint quos observandos & declinandos pronunciat Apostolus, ut qui *Domino nostro Jesu Christo non serviant, sed suo ventri, & per blandiloquentiam & assentationem corda hominum minime malorum seducant*. *Fred.* Qui tali sunt indole calumniis & obrectationibus fratrum famam arrosuros facile crediderim. *Uld.* Ut non immerito illud *Psalmi* possit applicari fratribus obloquun-

1 Thess. 4. 12.

1 Pet. 4. 15.

Rom. 16. 17, 18

Psal. 50. 20.

sp., & in filias matris edunt infamiam. *Fred.* Nisi ex tam certo autōre hæc mihi nunciata essent, apud me parvam essent habitura fidem, fratres sanctos, morum censors, delictorum & delinquentium expurgatores talia designare. Cum ejusmodi quæso an solida & intemerata concordia coire poterit? *Uld.* Ex eorum judicio nulla; cum ex eorum sint filij de quibus *Psalmographus*, *Extendunt manus suas in colentes pacem secum, & profanant sœdus suum, Quorum blanda sunt & butyrina verba dum bellum infidet eorum animo: Quorum molliora verba alto, sed stricte gladii sunt.* Admodum luculenter describuntur apud *Isaiam*, *Viam pacis ignorant, & nullum est ius in orbitis eorum semitas suas depravant sibi, quisquis incedit per aliquam earum expers est pacis.* *Fred.* Hinc ergo tibi pro solâ piorum portione habendi? *Uld.* Nimirum sicut olim *Donatista*, cum ex iis plerique non minus fuissent, insaniant aut mitiora meditentur illud *Paramographi*, *Generatio munda in oculis suis quamvis à sorde sua non sit abluta*, adeo illis quadrat, ut nihil magis convenire possit. *Fred.* Quantum ego sentio, Summi illi viri de quibus tam honorificè loquutus, potestatem Ecclesiæ emundandi eorum manibus non committerent. *Uld.* Hic certe eorum sensus, *Recte absenturos fratres ab evellendâ fœtuccâ quæ est in oculo alterius priusquam ipsi trahem ex suis eruerint.* Solis autem si hæc provincia demandaretur, eos tantum qui ab iis sententijs differunt tanquam purgamenta everrerent, & hac ratione Ecclesiastici regiminis stabilitum ordinem everterent. *Fred.* Ut mundandi opus iis imponatur, ais displicere omnibus bonis, at quam iis defendendum putas? An plantandis gregibus? *Uld.* Inexplebili sane desiderio ad regnum suum stabilendum hoc affectant: Sed cordatiores & quibus animus præsens nunquam consentient, ut Rabiosi manibus strictus gladius imponatur; cum hoc esset Ecclesiæ curias, cujus est Ecclesiæ plantare, funditus eradicare, quin & ipsis laqueum strueret eum, vetante licet Apostolo, præcipientes prouant ad curam animarum iis committendam qui plane novi sunt in re Theologicâ; ut hinc infeliciter felix esset consuetum se-

Pl. 55. 21, 22.

Isa. 59. 8.

Pro. 30. 12.

Mat. 7. 3.

1 Tim. 5. 20. &
3. 6.

Ecclef. 9. 2.

minarium omnibus accendonibus quicunque, vel in civili, vel Ecclesiastico statu motus excitare vellent. *Fred.* Hoc etiam te cognoscere pervelim, an fidem de Presbyteriali Regimine tuendo illibatam servarint? *Uld.* Plane contrarium, cum quod tum ad meam notitiam per eximios viros, & omni laude majores devenerit potestatem ambierint & etiamnum ambiant, isti regimini prorsus repugnantem, nec juramenta pluris faciant quam olim Lacedemonius iste qui pueros Altragulis viros juramentis capiendos censebat. *Fred.* Nimirum germen eorum de quibus Ecclesiastes, *Qui eventum eundem esse justo & improbo, juranti quemadmodum juramentum reverenti* securè contendunt. *Fred.* Ut ne queraris amplius de morosa meâ importunitate, expedias hoc tantum; Quod iis Regimen placeat civile? An Monarchicum? An Aristocraticum? An Demarchicum? An quid aliud? Seu ut apertius dicam, An sint istius Quintæ Monarchiæ, quam vocant, astructores? *Uld.* Quicquid obtendant *Frederice*, ut ex præmissis constare poterit, & ex viris fide dignissimis pro certo habeo, eorum actiones & quæ sequuntur principia, Sanctorum ad Dominium prorsus collimare demonstrant. *Fred.* Fœlicem illam Ecclesiam etiam post tot undique sævientium procellarum inundationem, si in quiete ac fiduciâ beatæ illius locis exortum expectarent quo Dominus fugatis tenebris pristinam illam auctoritatem Ecclesiæ restitutus sit. Nam quod non sine summo mœrore recogito metus est ne summi illi & sanctissimi viri, quibus tam carum est Regimen Christi, facilitate illâ suâ denuo capiantur ut Navis quæ jam pridem portum spectâre videtur in mare denuo ad novos & trisiores quam antea fluctus perferendos rejiciatur. *Uld.* Quid quæso est quod mentem tuam tam diris cogitationibus exerceat? *Fred.* Non tu mihi narrasti ex Ecclesiastici regiminis assertoribus donis & experienciâ præcipuos fratrum illorum molimina priusquam erumperent præfensisse, passos tamen eos ut in causâ suâ promovendâ fratres ad arbitrium pergerent. *Uld.* Non maturum videbatur Ecclesiæ tot malis obfessæ calamitatem illam addere, ut per dissidia inter fratres scandalum daretur populo Dei si propalarentur.

Fred.

Fred. Recte cautum sed funesto successu. Nonne quo sint animati spiritu multis & magnis documentis patefecerunt? Nonne technas & artes eorum orbi universo demonstrarunt, ut pene nullius reformatæ saltem Ecclesiæ sit angulus ubi hæc fama non sonuerit? Ruina tamen est, nec est temere sparsus percrebuit, eam concordia in vitam rationem, ut rebus quoquo modo compositis ipsi ad pristinum in Ecclesiæ regimine statum admittantur, adeoque semel admoti pro lubitu & arbitrio suo omnia gubernent; Ea-que confidentia, ut quantum accepi, ex signiferis eorum sunt qui exultabundi hoc suis amicis communicarunt, Apparuisse scilicet illum diem quo, quod turbis maximis concitatis obtinere non potuerunt jam nulla molestia sint assecuturi, & ad eorum manus eam deventuram potentiam quam tantopere ha-ctenus sed frustra ambierint, ut purgare, mundare, emaculare semel admotos pro autoritate sibi concessâ fas licitumque fuerit, & illud Ecclesiæ regimen inducere quod nec ipsi norunt quale sit, neque in ullo Christiano cætu unquam fuit usurpatum. *Uld.* Isti certe canunt triumphum ante victoriam. Nihil enim mihi certius quam fidos illos Dei servos jam toties nominatos, diligenter pro munere sibi commissio invigilatu-ros ne quidquam concedatur quod vel in divini nominis contumeliam, vel Ecclesiastici regiminis detrimentum vel bonorum scandalum & gravamen facere possit; ac eam esse summi Agricola curam adversus illam saltem ecclesiam quam tam benigne coluit & in his etiam procellis tutatus est, ut non passurus sit suos Ministros post tot exantlatos labores ad segniora deficere. *Fred.* pie tu quidem & prout Christianum hominem decet. *Uld.* Sed cum, quod maxime accepi, tam vasso sint illi & versatili ingenio, adeo vehementer cupio ut minus dolus, fraus nulla in illo syncretismo subsistat, ut vix impetrare ab animo possim aliquid sinceri ab his expectare, neque tempori se accommodare, donec omnia præcogitatis machinis pervia perspexerint. *Fred.* Nimium suspicax es *Ulderice.* *U.* Nihil hic suspicarer nisi dum apud eos versarer paulo intimius eorum sensus intellexissem. In rebus suis promovendis supra fidem industrii, adeoque callidi ut tum etiam cum maxime tenere putes, anguillarum instar, elabuntur, neque.

constrinxerunt quam consilium nesciam. *Fred.* Alioquin aliusmodi libere nos Dominum. Neque, unquam
 unquam nos notis insigniter nobisse ac characteres
 nostrorum singularem. Si ex seclis multi essent, actum fore
 de rebus humanis. Sed num omnis spes depositus est penitus
 illis. Placitum est Deo fidem & patientiam suorum
 & Dormitientibus pia veritatem credere, &
 immensum sapientia in moderandis hominum rebus magis
 illorum, suos inter medias tempestates in protegendo co-
 pa servatus, ac post hostem tandem triumphatum summum
 in glorando bonitatem. Quod nostri interea officii est adeo
 magis coronam gratie, & adoremus Deum in signo suo de-
 lumine largiatur afflictis misericordiam & gratiam ad op-
 portunitatem auxilium, & Cymbam illam pretiosam ferventi-
 bus procellis jactatam & tantum non obrutam, Regat
 pinger, ac triplicato fane misericordiae, sapientiae & Poten-
 tiae ad stationem placidam pertrahat incolumem. *Fred.* Re-
 sponsiones. Neque huic defuturus opinor officio Ecclesia
 per orbem reformatum universas, imò pro sua Philadelphia
 sedulo incubituras & spero & spondeo. Me quod attinet,
 quae ex te audiui indelebilem in me fixerint in me re-
 cte memoriam. Harent fani pectore vultus. *Uld.* Licet
 te jam tandem Vale tibi dicere? *Fred.* Quamvis invitum
 te divellor, non audeo tamen a tuis te munus abire no-
 goniis. Vale dulcissime Ulderice. *Uld.* & tu mecum co-
 lende *Frederic.*

FINIS